

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Сучасна російська мова (синтаксис складного речення)

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Російсько-український переклад»

Спеціальність 035 Філологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти перший

філологічний факультет

Мова навчання українська, російська

Розробник: доцент кафедри зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології Гураль Майя Ігорівна

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=WJXLNiwAAAAJ&cstart=20&pages=80>

Контактний телефон: 0502830664

E-mail: m.gural@chnu.edu.ua

Консультації: Очні консультації: середа 13.00-14.00

Онлайн-консультації: за попередньою домовленістю

1. Анотація навчальної дисципліни: Мета навчання мові, в тому числі сучасній російській мові – формування практичних навичок використання різних мовних засобів в усному й писемному мовленні. Це вимагає всебічного вивчення і синтаксичної системи мови, уваги до особливостей різних структур синтаксису.

Курс синтаксису складного речення завершує цикл вивчення лінгвістичних дисциплін у вузі. В цьому розділі зосереджено увагу на проблемах сутності складних синтаксичних одиниць: складносурядних (відкритої й закритої структури), складнопідрядних (розчленованої, нерозчленованої структури, ускладненого типу), безсполучникових та багатокomпонентних речень з різними видами зв'язку. Різні типи складних речень аналізуються не лише з точки зору структурних особливостей, але і їх значення (семантики), функціонування у мовленні, зокрема, функціонально-семантичній співвіднесеності з іншими мовними одиницями.

У курсі синтаксису складного речення передбачається навчити студентів визначати тип синтаксичної конструкції, аналізувати структурно-семантичні особливості складного речення, взаємовідношення між предикативними частинами, що входять до його складу, засоби зв'язку частин; за допомогою інтонації показати смислові відношення у реченні, оформлювати складні речення пунктуаційно, визначати стилістичну приналежність різних типів складних речень та особливості їх функціонування в мовленні.

2. Мета навчальної дисципліни: навчити студентів творчому осмисленню способів побудови складних мовленнєвих структур, показати особливості ієрархічної організації вищого рівня синтаксичної системи російської мови; ознайомити з неелементарними, комплексного характеру та різного функціонального призначення, видами висловлення людської думки, навчити аналізувати синтаксичні структури різного рівня складності з урахуванням явищ синкретизму у мовній системі.

3. Пререквізити: Сучасна російська мова (синтаксис словосполучення та простого речення). Сучасна російська мова (синтаксис ускладненого речення).

4. Результати навчання

Загальні компетентності: Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Здатність бути критичним і самокритичним. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. Здатність працювати в команді та автономно. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Фахові компетентності: Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов, що вивчаються. Здатність аналізувати соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань. Здатність здійснювати лінгвістичний аналіз текстів.

У ході вивчення курсу студент повинен:

знати:

- предмет синтаксису складного речення;
- системні напрямки вивчення складносурядного та складнопідрядного речення;
- принципи класифікації, структурні та семантичні типи складносурядних та складнопідрядних речень;
- можливості прояву синкретизму на рівні складного сполучникового речення ;
- типи безсполучникових речень як структур вищого рівня граматики;
- історію вивчення складного речення;
- шляхи вирішення загальних питань, пов'язаних із безсполучниковим реченням, ССК, ССЦ, періодом та текстом в цілому;
- основи російської пунктуації.

уміти:

- систематизувати й фіксувати, аналізувати, узагальнювати здобуті з різних джерел відомості про склад, ієрархічну організацію та форми функціонування складного речення в системі одиниць мовлення;
- визначати і пояснювати основні синтаксичні поняття, пов'язані з фактами і процесами, які спостерігаються в синтаксичній системі;
- всебічно досліджувати складні синтаксичні явища сучасного мовлення;
- проводити кваліфікований синтаксичний аналіз комплексних одиниць комунікації;
- характеризувати синтаксичні структури у семантичному, граматичному, функціональному та інтонаційному плані;
- розпізнавати прояви синкретизму на рівні складного речення, обґрунтовувати можливості застосування до них різних класифікаційних підходів;
- здійснювати комплексний синтаксичний аналіз складних речень різних типів;
- фіксувати, аналізувати, узагальнювати здобуті з різних джерел відомості про структуру, семантику та форми функціонування найскладніших синтаксичних одиниць мовної системи;

- правильно вживати розділові знаки в складному реченні та у висловах з чужою мовою; пояснювати пунктуацію.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4-й	8-й	4	120	30	25			61		іспит

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Складне речення як синтаксична одиниця						
Тема 1. Загальні питання теорії складного речення. Проблеми класифікації складних речень	7	2				5
Тема 2. Складносурядне речення (ССР). Багаточленні ССР	14	4	4			6
Тема 3. Загальні питання теорії підрядного зв'язку та типології СПР. Поділ на розчленовані та нерозчленовані структури. Типи розчленованих СПР. Типи нерозчленованих СПР.	13	4	4			5
Разом за змістовим модулем 1	34	10	8			16
Змістовий модуль 2. Багатокомпонентне складне речення. Безсполучникове речення, складне синтаксичне ціле (ССЦ)						
Тема 4. Поняття про багаточлен. Види сполучникового зв'язку в багаточлені	7	2				5
Тема 5. Безсполучникове складне	14	4	4			6

речення (БСП)						
Тема 6. Структури з синкретичним та змішаним зв'язком. Багаточлени зі сполучниковим та б/с зв'язком.	10	2	2			6
Тема 7. Складні синтаксичні конструкції (ССК). Складні випадки контамінації на рівні ССК	18	4	4			10
Тема 8. Період. Складне синтаксичне ціле (ССЦ)	12	4	2			6
Тема 9. Чужа мова, її типи	10	2	2			6
Тема 10. Основи російської пунктуації	11	2	3			6
Разом за ЗМ 2	82	20	17			45
Усього годин	120	30	25		4	61

5.3. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Складносурядне речення: загальні питання історії та теорії. Багаточленні складносурядні речення.
2	Розчленовані та нерозчленовані структури СПР. Типи нерозчленованих СПР та їх комбінації (перехідні одиниці). Типи розчленованих (двочлених) СПР: практичний аспект.
3	Ідентифікація безсполучникового складного речення за різними класифікаціями.
4	Поетапний повний аналіз багаточлена з безсполучниковим зв'язком та змішаним типом зв'язку.
5	Типи ССК та їх комплексний аналіз.

5.4. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Поняття про складне речення, його структуру та місце серед одиниць комунікації. Опрацювання та творче осмислення загальних питань теорії складного речення.
2	Складносурядне речення: аналітичний аспект. Складносурядне речення неелементарної структури: практичний аспект.

3	Класифікаційні основи розчленованих СПР: спірні питання. Побудова схем та аналіз. Неелементарні та синкретичні СПР: ідентифікація, аналіз.
4	Синкретичні складні багатокомпонентні речення та речення із взаємозалежними частинами або з елементами фразеологізації зв'язку та структури.
5	Опрацювання та творче осмислення спірних питань, пов'язаних з багаточленом та ССК.
6	Опрацювання та творче осмислення проблем віднесення синтаксичних одиниць до періоду. Аналіз прикладів періодичного мовлення.
7	Складне синтаксичне ціле, його місце серед подібних йому синтаксичних одиниць.
8	Періодична мова як перехід до тексту.
9	Аналіз тексту з чужою мовою (діалог, полілог, цитати тощо)
10	Основи російської пунктуації: практичний аспект, складні випадки.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, реферат, творча робота) відповідь студента.

Формою підсумкового контролю є іспит.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- контрольні роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно)

		з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Кількість балів (іспит)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
8	8	9	3	6	8	8	4	3	3		

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Белошاپкова В.А. Синтаксис // Современный русский язык. – М.: Наука, 1989.
2. Современный русский язык: Теория. Анализ языковых единиц: Учеб. для студ. вузов: В 2 ч. – Ч. 2: Морфология. Синтаксис / В.В. Бабайцева, Н.А., Николина, Л.Д. Чесноков и др.; Под ред. Е.И. Дибровой. – М.: Академия, 2002. – 704с.
3. Распопов И.П. Актуальные проблемы русского синтаксиса. – М.: ВГУ, 1984. – 123с.
4. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. – К.: Вища школа, 1994. – 670с.
5. Современный русский язык: Теория. Анализ языковых единиц: Учеб. для студ. вузов: В 2 ч. – Ч. 2: Морфология. Синтаксис / В.В. Бабайцева, Н.А., Николина, Л.Д. Чесноков и др.; Под ред. Е.И. Дибровой. – М.: Академия, 2002. – 704с.
6. Русская грамматика.- М.: Наука, 1980. – Т.2. – 784с.
7. Современный русский язык: Сб. упражнений. Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов / М.С. Бунина, И.А. Василенко и др. – М.: Просвещение, 1982.
8. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения: практические и лабораторные работы /Сост. Сорвилова Т. В. – Черновцы: Рута, 2004. – 44с.
9. Русский язык: Энциклопедия / Под ред. Ю.Н. Караулова. – М.: Наука, 1997.

10. О природе синтаксических значений и связей //РЯШ. – 1981. – №6. – с.18-23.
11. Язык о языке: Сб. статей /Под общ. рук. и ред. Н.Д. Арутюновой. – М.: Языки русской культуры, 2000. – 624с.
12. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения: практические и лабораторные работы /Сост. Сорвилова Т. В. – Черновцы: Рута, 2004. – 44с.
13. Акимова Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка. – М.: Высшая школа, 1990.
14. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896с.
15. Бабайцева В.В. Явления переходности в грамматике русского языка. – М.: Академия, 2000.
16. Величко А.В., Туманова Ю.А., Чагина и др. Синтаксис современного русского языка. / Под редакцией Н.С. Валгиной. – М.: Высшая школа, 1991.
17. Всеволодова М.В. Теория функционально-коммуникативного синтаксиса. – М., 2000.
18. Гаврилова Г. Ф. Переходные конструкции в системе сложного предложения и их семантико-грамматический статус // Явления синкретизма в синтаксисе русского языка. Ростов-на-Дону, 1992.
19. Крылова О.А. Коммуникативный синтаксис русского языка. – М., 1992.
20. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. – М.: Учпедгиз, 1947. – 231с.
21. Подгаецкая И.М. Проблемный анализ литературы по современному русскому языку. Синтаксис. – М.: Просвещение, 1987. – 160с.
22. Сиротинина О.Б. Лекции по синтаксису. – М.: Наука, 1980. – 118с.
23. Скобликова Е.С. Синтаксис сложного предложения (теоретический курс): Учебное пособие. – М.: Наука, 2006.
24. Фигуровская Г. Д. Типы переходных явлений в конструктивно-синтаксических полях современного русского языка (на материале сложных предложений) // Многоаспектность синтаксических единиц. М., 1993.

Основні збірники для практичних занять

1. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения: практические и лабораторные работы /Сост. Сорвилова Т. В. – Черновцы: Рута, 2004. – 44с.

2. Современный русский язык: Сб. упражнений. Учеб. пособие для филолог. ф-тов ун-тов. – М.: Высш. школа, 1990.
3. Современный русский язык: Сб. упражнений. Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов / М.С. Бунина, И.А. Василенко и др. – М.: Просвещение, 1982.

7.2. Допоміжна

1. [Акимова Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка.](#) – М.: Высшая школа, 1990.
2. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл. – М.: Наука, 1976. – 408с.
3. Бабайцева В.В. Явления переходности в грамматике русского языка. – М.: Академия, 2000.
4. Бабайцева В.В. Переходные конструкции в синтаксисе. Воронеж, 1967. (С. 5 – 24).
5. Юрченко В.С. Философия языка и философия языкознания. Предложение и слово. М., 2005.
6. Валгина Н.С. Трудные вопросы пунктуации. – М.: Наука, 1983. – 173с.
7. Купалова А.Ю. Словосочетание и предложение в школьном курсе синтаксиса. – М.: Просвещение, 1974. – 147с.
8. Никерова А.И. Предупреждение пунктуационных ошибок учащихся. – М.: Просвещение, 1985. – 193с.
9. Распопов И.П. Актуальные проблемы русского синтаксиса. – М.: ВГУ, 1984. – 123с.
10. Руднев А.Г. Синтаксис современного русского языка. – М.: Высшая школа, 1963.
11. Сковородников А.П. О функции парцелляции в современном русском литературном языке // РЯШ. – 1980. – №5. – с.18-22.
12. Словарь. Грамматика. Текст. Сб. Ст. – М.: Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, 1996. – 480с.
13. Чеснокова Л.Д. Связи слов в современном русском языке. М., 1980.
14. Чесноков П. В. Явления переходности между словом и единицами ближайших к нему уровней // Переходность и синкретизм в языке и речи. М., 1991.

8. Інформаційні ресурси

Сайт ЧНУ, дистанційне навчання: <https://moodle.chnu.edu.ua/>